

“ Waterkwaliteit en visbestand in de Mangelbeek anno 2026”

De Mangelbeek ontspringt op het Kempens Plateau in Helchteren en loopt verder via Lillo naar Zolder. Onderweg krijgt ze water van de Schansbeemdenbeek, de Laambeek en de Berkenbosbeek. Een groot deel van de vallei is natuurgebied. In Lummen, in het Lummensbroek (aansluitend op het Schulensbroek) mondt de Mangelbeek uit in de Demer.

In het begin van de 20ste eeuw werd de beek sterk rechtgetrokken.

1. Waterkwaliteit

[Zie: Integraal Waterbeleid – Demerbekken – Wateruitvoeringsprogramma – Bekkenbestuur 11 juni 2025] en [Zie: Integraal Waterbeleid – Demerbekken – Visie en acties]

De Mangelbeek is een speerpuntgebied klasse 2. Het gebied heeft de goede ecologische toestand bereikt in 2027.

De waterkwaliteit van de Mangelbeek is (samen met de Munsterbeek als enige in het Demerbekken) goed sinds enkele jaren. Om deze goede kwaliteit te behouden zijn er nog enkele zinvolle rioleringsacties gepland: het opheffen van de regenbezinktank op RWZI Houthalen-centrum en aansluiten van relevante ontbrekende huishoudens. Daarnaast moet vermeden worden dat het opgepompt grondwater uit mijnverzakkingsgebied aangesloten wordt op het rioleringsstelsel om de overstortwerking en het verdunningsprobleem op RWZI Zolder te beperken.

Op de Laambeek ter hoogte van het industriegebied van Lummen-Houthalen-Zolder werden regelmatig calamiteiten vastgesteld. Een juiste aansluiting op DWA/RWA van de bedrijven en mogelijke aanpassing aan het rioleringsstelsel (verwijderen overstortmuur) kunnen deze calamiteiten grotendeels vermijden. Tot slot zal het verderzetten van de grondwatersanering ter hoogte van dit industriegebied het arseengehalte in de Laambeek geleidelijk aan doen afnemen.

Wat betreft het waterleven is er een sterke vooruitgang merkbaar voor waterplanten en werd de norm zelfs gehaald. Voor macroinvertebraten is nog een verbetering nodig.

De Mangelbeek en Laambeek zijn momenteel vispasseerbaar tot opwaarts het Albertkanaal. Verder opwaarts kunnen in eerste instantie de knelpunten met een beperkt verval snel en eenvoudig worden opgelost.

De structuur van de Mangelbeek is, zowel voor het Vlaams als het lokaal waterlichaam verre van goed.

Op Mangelbeek 1e categorie zijn er nagenoeg geen mogelijkheden voor structuurherstel. Afwisseling in de bestaande bedding door middel van blokmaaien van de Mangelbeek 1e categorie kan een minimum aan structuur creëren.

Op de Mangelbeek 2e cat op- en afwaarts het Albertkanaal zijn er wel mogelijkheden (en ruimte) voor structuurherstel door middel van minder intensief te maaien of door de Winterbeek opnieuw watervoerend te maken.

Daarnaast is er een hydrologische studie lopende in kader van het landinrichtingsproject “Mijn Mangelbeek”. Deze studie gaat na waar en in hoeverre grondwater in mijnverzakkingsgebieden minder intens kan worden opgepompt om de grondwaterstanden in delen van de (sterk verdroogde) Mangelbeekvallei te verondiepen.

De Laambeek meandert meer dan de Mangelbeek. Bijkomende hermeandering is minder aan de orde. Het extensiveren van de beekruiming kan hier een ecologische meerwaarde creëren.

Het actieprogramma voor de Mangelbeek omvat volgende gebiedsspecifieke acties:

nr	titel	initiatiefnemer(s)
4A_B_0025	*Herstel historisch veengebied Kelchterhoef in de Laambeekvallei	Gemeente: Houthalen-Helchteren, Regionaal Landschap : Lage Kempen, Provincie Limburg
4B_B_0307	*Beek- en valleierherstel voor het afstroomgebied van de Mangelbeek, waterlopen 2de en 3de categorie in het kader van integraal project De Wijers	Provincie Limburg
4B_D_0245	*Ecologische maatregelen Laambeek ikv IP De Wijers	Rioolbeheerder : Aquafin NV, Vlaamse overheid : Vlaamse Milieumaatschappij (VMM)
4B_D_0247	*Hydrologische herstelmaatregelen op basis van onderzoek naar de verbetering van de waterkwaliteit en de structuur van de Mangelbeek ikv IP De Wijers	Vlaamse overheid : Vlaamse Landmaatschappij (VLM), Provincie Limburg
4B_D_0248	Hydrologische herstelmaatregelen ifv het laten dalen van de nitraat- en fosfaatgehalten op locaties die gebruikt worden om de vijvers in cascade op te laten (bv. Hengelhoeft) ikv IP De Wijers	Vlaamse overheid : Agentschap voor Natuur en Bos (ANB)
4B_D_0252	Maatregelen voor opheffen van invloed vervuild water afkomstig van woningen uit de Waterlozenstraat 49 - 80 ikv IP De Wijers	Rioolbeheerder : Aquafin NV.
4B_D_0253	Aanpak waterkwaliteit in het ENR Laambeekvallei ikv IP De Wijers	Rioolbeheerder : Aquafin NV.
4B_L_0004	*Uitvoering van de acties binnen landinrichtingsplan De Wijers, kaderend in Integraal Project De Wijers	Vlaamse overheid : Vlaamse Landmaatschappij (VLM)

*= Blue Deal actie

a) Hydrologisch herstel voor de Mangelbeekvallei

Om de natuurlijke waterhuishouding te herstellen werd in 2022 een ecohydrologische studie afgerond, die het grondwatersysteem en de effecten van de mijnpompen in kaart bracht en een aantal duurzame scenario's en inrichtingsvoorstellen onderzocht voor een meer natuurlijke Mangelbeekvallei op lange termijn. De studie werd intussen geconcretiseerd naar een lijst van herstelmaatregelen (inrichtingsplan) voor de zes natuurkerngebieden in de vallei.

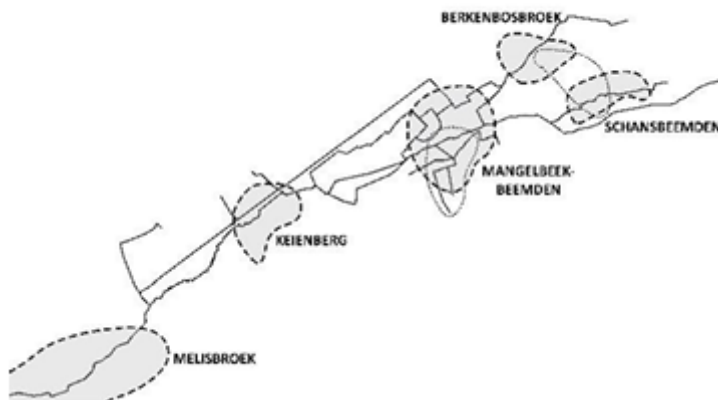
Dit is de uitvoering van de actie “hydrologische herstelmaatregelen op basis van onderzoek naar de verbetering van de waterkwaliteit en de structuur van de Mangelbeek in het kader van IP De Wijers” (4B_D_0247) en “Beek- en valleierherstel voor het afstroomgebied van de Mangelbeek, waterlopen 2de en 3de categorie in het kader van integraal project De Wijers” (4B_B_0307).

Momenteel schrijft de VLM aan een projectvoorstel voor een nieuw LIFE+ project voor de financiering van een nog op te maken LIP Mijn Mangelbeek fase 2 – valleierherstel. Binnen dit op te maken LIP zullen de uitgewerkte herstelmaatregelen in de zes natuurkernen worden gerealiseerd. De planning is om een goedgekeurd LIFE+ project te hebben in 2025 en in uitvoering te kunnen gaan in 2026/2027.

Regionaal Landschap Lage Kempen overlegt met lokale particulieren in verband met het vasthouden van water op private terreinen in de Mangelbeekvallei ter hoogte van de Schansbeek. Momenteel loopt er afstemming met één particulier waarbij een opmeting werd gedaan in samenwerking met het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) in het kader van de inrichting van de Noord-Zuid en omleidingsweg. Kansen worden onderzocht voor extra buffering en betere doorstroming onder de Europarklaan om op termijn het valleisysteem te kunnen herstellen.

De partners in het project wachten intussen niet om toch al de nodige maatregelen en voorbereidingen te treffen in de vallei van de Mangelbeek. Zo heeft de gemeente Heusden-Zolder projectsubsidie gevraagd en gekregen in het kader van de projectoproep natte natuur, die ze gebruikt om gronden aan te kopen in de vallei. Omwille van de strategische ligging van de percelen in functie van het landinrichtingsplan Mijn Mangelbeek is het van belang om deze gronden in het beheer van de gemeente te krijgen.

Het project zal de waterhuishouding in het gebied verbeteren, de natuur vernatten en de debieten van de pompen in het mijnverzakkingsgebied verlagen. Op korte termijn worden reeds exoten verwijderd en de vegetatie voor natte natuur aangepast. Nadien worden op basis van de ecohydrologische studie de gepaste maatregelen uitgevoerd.

b) Mijn Mangelbeek (Landinrichtingsproject)

In 2022 startte de VLM de uitvoering van het landinrichtingsplan 'Mijn Mangelbeek', dat op 25 september 2020 door Vlaamse minister van Omgeving, Zuhal Demir werd vastgesteld.

Het projectgebied omvat de Mangelbeekvallei tussen de Kolenhaven van Lummen en de Schacht (voormalige mijnsite van Zolder) en heeft als ambitie om de Mangelbeekvallei een glansrol geven als centrale plek tussen Heusden en Zolder met een eigen herkenbare identiteit gelinkt aan het mijnverleden. Om dit te bereiken zetten VLM en partners (gemeenten Heusden-Zolder en Lummen, de Provincie Limburg, Limburgs Landschap vzw, het Agentschap Wegen en Verkeer, ...) in op de kernkwaliteiten van de Mangelbeekvallei: water en natuur, trage wegen, mijnverleden en ontmoeting.

De uitvoering van het dossier 'trage wegen' werd uitgevoerd in het voorjaar van 2024. Een tiental kilometer bestaande paden worden gerenoveerd.

In de natste zones worden enkele honderden meters als knuppelpad aangelegd. Naast deze bestaande verbindingen legt men ook nieuwe paden aan. Meestal gebeurt dat door het aanleggen van een halfverharding met betonpuin. Ten noorden van Domein Meylandt komt er een nieuwe wandel- en fietsbrug over de Mangelbeek. Voor water en natuur streeft men naar een meer natuurlijke beekvallei op lange termijn.

2. Visbestand

a) Afvissing door INBO in 2014

In Houthalen-Helchteren, Lillo (lokaal waterlichaam met nummer L111_1081) op de Mangelbeek, ving men tiendoornige stekelbaars en Amerikaanse hondsvij.

De EQR scoort 0,26, dit wijst op een 'ontoereikende kwaliteit'.

[Zie: Van Thuyne G., Galle L., Maes Y., De Bruyn A., Lambeens I en Breine J. (2016). Visbestandopnames in het kader van het Referentienet 2014-Bemonsteringsverslag. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2016 (rapportnr. 11823901). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.]

b) Afvissing in 2019

Op de Mangelbeek in Heusden-Zolder ving men in 2019 tiendoornige stekelbaars, bierpje, paling en riviergrondel.

De EQR was 0,55 wat een 'matige kwaliteit' betekent net als in 2013.

[Zie: Van Thuyne, G.; Galle, L.; Maes, Y.; De Bruyn, A. Lambeens, I.; Terrie, T.; Breine J. (2021). Visbestandopnames in Vlaanderen in het kader van het Referentienet-Bemonsteringsresultaten 2019. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2021 (4). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.]

c) Afvissing in 2020

Op de Mangelbeek in Lillo, Houthalen-Helchteren ving men slechts een tiendoornige stekelbaars. De EQR scoort er 0,2.

Op de Mangelbeek in Lummen ving men volgende vier vissoorten: baars, bierpje, kopvoorn en riviergrondel. Kopvoorn en riviergrondel zijn de meest gevangen soorten. Qua biomassa is kopvoorn absoluut dominant.

De EQR scoort hier 0,67.

[Zie: Van Thuyne, G., Galle, L., Maes, Y., De Bruyn, A., Lambeens I., Terrie, T. (2022). Visbestandopnames in Vlaanderen in het kader van het Referentienet-Bemonsteringsresultaten 2020. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek jaar (33). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.]

d) Afvissing in 2025

In 2025 werden door INBO drie vissoorten gevangen, namelijk biermpje, riviergrondel en zonnebaars.

[Zie: Tabellen in bijlage]

Wolvertem, april 2026

VERBEIREN Marc

TABELLEN afvissing door INBO in de Mangelbeek in 2020 en 2025

Waterloop	Lambert X/Y	Omschrijving	Gemeente	Provincie	Bekken	Jaar	Nederlandse naam	Gemiddelde Dagvangst (aantal)	Gemiddelde Gewicht (gram)
Mangelbeek	219340/193137	Lillo	Houthalen-Helchteren	Limburg	Demerbekken	2020	tiendoornige stekelbaars	1.00	2.20
Mangelbeek	207170/185594	Lummen, Schalbroek, kleine molen	Lummen	Limburg	Demerbekken	2020	baars	1.00	27.30
Mangelbeek	207170/185594	Lummen, Schalbroek, kleine molen	Lummen	Limburg	Demerbekken	2020	bermpje	9.00	28.40
Mangelbeek	207170/185594	Lummen, Schalbroek, kleine molen	Lummen	Limburg	Demerbekken	2020	kopvoorn	44.00	2876.40
Mangelbeek	207170/185594	Lummen, Schalbroek, kleine molen	Lummen	Limburg	Demerbekken	2020	riviergrondel	31.00	314.40
Mangelbeek	215860/191244	Sluisbamd	Heusden-Zolder	Limburg	Demerbekken	2025	bermpje	3.00	25.20
Mangelbeek	215860/191244	Sluisbamd	Heusden-Zolder	Limburg	Demerbekken	2025	riviergrondel	10.00	143.70
Mangelbeek	215860/191244	Sluisbamd	Heusden-Zolder	Limburg	Demerbekken	2025	zonnebaars	2.00	26.70

Toon fiches Vlaams waterlichaam Karakterisering Doelstellingen Druk en impactanalyse Beoordeling Kwaliteitsnormen gevaarlijke stoffen Toekomstverkenning Reductiedoelen en afwijkingen	VL05_110	MANGELBEEK	Lummen
---	----------	------------	--------

Toon fiches lokaal waterlichaam van 1ste orde Karakterisering Doelstellingen Druk en impactanalyse Beoordeling Kwaliteitsnormen gevaarlijke stoffen	L111_1081	MANGELBEEK L1	Heusden-Zolder, Houthalen-Helchteren, Lummen, Oudsbergen
---	-----------	---------------	--